

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

НАЩАДКАМ КИЗЯЦЬКОЇ СЛАВИ

**Програма факультативного курсу
для учнів 5-6 класу закладів
загальної середньої освіти**

м. Черкаси
2018

УДК 372
Н61

Автори:

С.І. Січкара, завідувач лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

В.П. Архипова, методист української мови і літератури комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Рецензенти:

С.Р. Молочко, старший викладач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-гуманітарних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського; учитель-методист.

О.М. Скринник, учитель української мови і літератури Черкаської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 19 Черкаської міської ради.

Н61 Нащадкам козацької слави. Програма факультативного курсу для закладів загальної середньої освіти. 5-6 класи. – Черкаси, 2018. – 15 с.

Програма складена з урахуванням вимог Державного стандарту та відповідно до державної програми з української літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма базується на вимогах Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, ідеях «Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа»».

Перед освітою ХХІ століття в Україні стоїть завдання утвердження національної свідомості та гідності молоді, місія якої розбудовувати культуру нашого суспільства та завершити державотворення.

Завданням сучасної української школи є формування майбутнього України, виховання вільних, відповідальних людей, гідних громадян своєї держави.

Програма факультативного курсу «Нащадкам козацької слави» призначена для виховання українських школярів на засадах козацької педагогіки, засобами літератури та фольклору. Виховання козака – яскравий феномен української етнопедагогіки, у якому збережено найкращі духовні цінності народу.

Головною метою програми є формування та розвиток повноцінної особистості, гармонійної людини, патріота Батьківщини, утвердження національної самосвідомості, культури, позитивних світоглядних орієнтирів, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, екологічного мислення й поведінки, творчих здібностей, здатності до саморозвитку й самонавчання.

Учням 5 – 6 класів запропоновано твори, спрямовані на розвиток уяви, фантазії. Такі тексти спонукають школярів замислюватися над вчинками персонажів, хвилюючись за них, зосереджувати свої зусилля, формулюючи припущення, виявляючи основні проблеми, й самостійно чи у колективі шукати способи їх розв'язання, адже для успішної діяльності недостатньо знань із тої чи іншої теми, важливо також вірити в себе, ухвалювати важливі життєві рішення, жити й працювати в колективі.

Отже, програма факультативного курсу впроваджує ідеї особистісно зорієнтованого й компетентнісного підходів у навчанні.

В освіті України виокремлено такі ключові компетентності:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності в природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння вчитися впродовж життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентності.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здорове життя.

Реалізація наскрізних ліній:

НЛ–1. «Екологічна безпека та сталий розвиток».

НЛ–2. «Громадянська відповідальність».

НЛ–3. «Здоров'я і безпека».

НЛ–4. «Підприємливість і фінансова грамотність».

У програмі ці аспекти відображено в переліку очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів із зазначенням тієї чи іншої наскрізної лінії (НЛ–1, НЛ–2, НЛ–3, НЛ–4).

Для осучаснення змістового компонента програми та актуалізації компетентнісного підходу запропоновано рекомендаційні рубрики: «**Мистецький контекст**» (МК), у якій подано зразки різних видів мистецтв, з якими вчитель, на власний розсуд, може ознайомити учнів; «**Теорія літератури**» (ТЛ) – називаються обов'язкові для засвоєння теоретичні поняття, потрібні для аналізу текстів під час розгляду художнього твору як явища мистецтва слова.

Запропонована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (у межах 17 годин).

Основні завдання програми:

- ✓ формувати цілісне уявлення про козачину як важливий складник національної культури, духовності;
- ✓ пробуджувати почуття патріотизму, шани до славних сторінок історії свого народу;
- ✓ формувати почуття дружби, побратимства, відданості Вітчизні;
- ✓ генерувати глибоке відчуття належності до української нації, родини, малої батьківщини;
- ✓ пробуджувати віру, надію, любов, готовність творити добро й красу;
- ✓ розвивати в учнів уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова, самостійне критичне мислення, аргументовано доводити власну думку.

Програма завершується **орієнтовним переліком** тематики практичних занять та занять із розвитку мовлення, які на власний розсуд обирає вчитель.

Під час освітнього процесу програмою передбачено таку організацію, у процесі якої вчитель дає необхідні стартові знання, висловлює-демонструє власні судження, заохочує учнів до глибшого пізнання, зацікавлює, корегує, спрямовує вивчення теми. Але не вимагає прийняття єдиної думки, не диктує свого прочитання тексту. Наставник лише спонукає до певних оціночних висновків, а учень вчиться їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії із сучасним життям, власним досвідом тощо.

Програма курсу скерована на використання досвіду наших предків у справі виховання молодого покоління, виконання законів Кодексу лицарської честі, покликана дати учням додаткову козацько-лицарську освіту, відродити ідеї козацької педагогіки, забезпечити виховання фізично здорових, морально чистих і по-лицарськи мужніх та сильних духом громадян незалежної України.

5 клас

Усього – 17 год. На тиждень – 1 год. Текстуальне вивчення – 14 год.

Позакласне читання — 1 год. Повторення та узагальнення – 1 год.

Розвиток мовлення – 1 год. (у межах годин на текстуальне вивчення)

Кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розповідає про виникнення козацтва; знає, хто такі козаки, про устрій і життя козацької Січі; називає духовні критерії козацького життя.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> аналізує отриману інформацію, узагальнює і систематизує її; проводить аналогії із сучасним життям.</p> <p>НЛ-2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення важливості шанобливого ставлення до наших предків – славних козаків, їхніх світоглядних уявлень.</i></p>	<p>ВСТУП Ми – нащадки козацького роду. Виникнення козацтва. Духовні критерії козацького життя.</p>
2	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> знає прислів'я та приказки про життя і побут козаків; називає види прислів'їв і приказок; розуміє їхню дотепність і мудрість.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> відрізняє прислів'я від приказки та пояснює їх, вдало використовує їх у своєму мовленні.</p> <p>НЛ-1, 2</p> <p><u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Прагнення розвивати кмітливість, розумові здібності, логічне мислення, пам'ять.</i></p>	<p style="text-align: center;">ДОРОГОЦІННІ ПЕРЛИНИ НАРОДНОГО СКАРБУ</p> <p>Прислів'я і приказки – узагальнена пам'ять народу, висновки з життєвого досвіду, звід правил, якими доречно користуватись у повсякденному житті, авторитет поколінь.</p> <p>Лицарські чесноти козаків. Прислів'я та приказки про життя і побут козаків про козацьку звитягу.</p> <p>«Кінь, шаблюка, вітер в полі і ніхто не здолає козацької волі!», «Слава не поляже, а про себе розкаже», «Щирий козак ззаду не нападає», «То не козак, що отаманом не думає бути», «Степ та воля – козацька доля» та інші.</p> <p>Вивчити напам'ять: прислів'я і приказки (10 на вибір).</p> <p>ТЛ: фольклор, прислів'я, приказки.</p>

		<p>МК: картина І. Репіна «Запорожці пишуть листа до турецького султана» (образотворче мистецтво)</p>
2	<p><u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає про лицарські чесноти козаків, аналізуючи зміст народних переказів і легенд; переказує найяскравіші фрагменти легенд і переказів; характеризує образи головних героїв; уміє ілюструвати та обговорювати відомості про козаків на основі прочитаних творів; створює власне висловлення, твори-асоціації, ілюстрації, спираючись на досвід і почуття, використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює власні міркування про зміст легенд і переказів; дає оцінку вчинкам і поведінці героїв; розуміє значення історичного минулого для кожної людини; коментує власне розуміння почуття патріотизму.</p> <p>НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Шанобливе ставлення до мудрості та кмітливості нашого народу. Розуміння важливості формування національної самосвідомості, плекання патріотичних почуттів. Усвідомлення потреби розвивати логічне мислення, допитливість, спостережливість, уважність, кмітливість.</i></p>	<p>Народні перекази та легенди про козаків. «Запорожці – із маленьких дітей», «Люди браві й чепурні», «Про Богдана Хмельницького», «Легенда про три криниці», «Богданів дуб», «Чмирева гора – пам’ятник людині, яка лікувала Богдана Хмельницького», «Іван Сірко в Городищі», «Кошовий Сірко», «Створення села Триліси», «Козацька легенда».</p> <p>ТЛ: переказ, легенда.</p> <p>МК: А. Монастирський «Запорожець» (образотворче мистецтво).</p>
3	<p><u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає зміст народних казок; розуміє особливість їх побудови, роль у ній фантастичного елемента; виразно й розважливо читає казки; переказує їх; характеризує героїв, аналізує реальне і фантастичне; пояснює народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок).</p> <p><u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: дискутує про значення історичного минулого для сучасної людини; аргументовано й грамотно висловлює власні міркування про</p>	<p>ДО КАЗКИ НА ГОСТИНУ</p> <p><i>Народні казки про славетну козаччину</i></p> <p>«Казка про козака Мамая та його побратимів». «Козак Мамарига». «Казка про козаків та хлібороба».</p> <p>Побудова казки. Аналіз смішного і страшного, фантастичного і реального, красивого і потворного в казках.</p>

	<p>зміст казок, проводить аналогії із сучасним життям; створює власне висловлення, твори-асоціації, ілюстрації, спираючись на досвід і почуття, використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби.</p> <p>НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Розуміння ролі творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення експериментувати) у розвитку й самореалізації людини.</i></p>	<p>ТЛ: народна казка, тема, гіпербола.</p> <p>МК: мультфільми із серії «Все про козаків» (автор сценарію і режисер – Володимир Дахно).</p>
3	<p>Предметні компетентності <i>Учень / учениця:</i> розповідає про дитинство письменника; пояснює особливості літературної казки; знає зміст казки, переказує її фрагменти; виразно і вдумливо читає казку в дійових особах; знаходить і коментує описи природи, портрети персонажів; аналізує поведінку героїв, напружені ситуації, роздуми козаків про долю України; дає власну оцінку лицарським чеснотам козаків; розрізняє головних персонажів і другорядних.</p> <p>Ключові компетентності <i>Учень / учениця:</i> дає власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; прогнозує можливі наслідки діяльності; толерантно відстоює власну позицію в дискусії; вигадує власну версію закінчення твору або продовження небезпечних пригод головного героя.</p> <p>НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмислення величної ролі звитяги та лицарства козаків, що навечно залишилося в пам'яті народній.</i></p>	<p>І. Нечуй-Левицький «Запорожці»</p> <p>Цікава сторінка з біографії митця. Літературна казка про запорожців. Показ письменником лицарства, патріотизму, сміливості, відваги козаків. Побут, культура, звичаї козаків у творі.</p> <p>Роль художніх засобів у творі.</p> <p>ТЛ: літературна казка. Гіпербола, пейзаж, портрет.</p> <p>МК: С. Васильківський «Козаки в степу» (образотворче мистецтво).</p> <p>«Козацький марш» («Козацькому роду нема переводу»). Автори Мирослав Воньо, Микола Балема (музичне мистецтво).</p>
2	<p>Предметні компетентності <i>Учень / учениця:</i> знає зміст казки; розуміє особливості її побудови, відрізняє фантастику, вигадку від історичної правди; виразно і вдумливо читає казки; переказує їх; характеризує казкових героїв, аналізує реальне і фантастичне.</p> <p>Ключові компетентності <i>Учень / учениця:</i></p>	<p>Еліна Заржицька «Як козак у морського царя служив». «Як козак пихатого пана провчив».</p> <p>Героїчний і чарівний казковий світ у творах Еліни Заржицької, їх повчальний зміст.</p> <p>МК: фільм про козаків-характерників (із серії «Козацька</p>

	<p>висловлює власні міркування про зміст казки; проводить аналогії із історичними подіями.</p> <p>НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення постійної присутності в житті, у душі людини добра і зла.</i></p>	звитяга»).
1	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розвивають навички колективної проектної роботи; уміють виконувати розмальовку, презентувати її; беруть участь у конкурсі розмальовок.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> порівнює твори літературного й образотворчого мистецтв; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва; уміє висловлювати власні міркування, порівнювати, робити висновки.</p> <p>НЛ–4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлюють важливість використовувати набуті знання і вміння з метою реалізації задуманих проектів, готовність проявляти ініціативу, працювати в парі, групі, виконувати доручену роль.</i></p>	ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ (на вибір учителя)
1	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; уміє висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; узагальнює одержану інформацію; визначає потребу додаткової інформації, шукає її в мережі Інтернет та інших джерелах.</p> <p>НЛ–1, 2, 3, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція – важливі для успішної особистості, необхідні для життя.</i></p>	Повторення та узагальнення Бесіда про твори, що вивчалися й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.

6 клас

Усього – 17 год. На тиждень – 1 год. Текстуальне вивчення – 14 год.

Позакласне читання — 1 год. Повторення та узагальнення – 1 год.

Розвиток мовлення – 1 год. (у межах годин на текстуальне вивчення)

Кількість годин	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розповідає про звичаї, побут та вірування козаків; називає характерні якості – відвагу й лицарство як основу, духовне ядро козацької душі; співвідносить давноминулі події із сучасністю.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> дискутує про значення історичного минулого для сучасної людини; аналізує отриману інформацію, узагальнює й систематизує її.</p> <p>НЛ-2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення величної ролі звитяги та лицарства січового козацтва, що навічно залишилося в пам'яті народній.</i></p>	<p>ВСТУП. Духовне ядро козацької душі – шляхетність, мудрість, відвага, лицарство.</p>
2	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> виразно й вдумливо читає історичну пісню; визначає головну думку; коментує зміст; виокремлює й пояснює роль художніх засобів; співвідносить давноминулі події, описані в пісні, із сучасністю.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розуміє значення історичного минулого для кожної людини; пояснює важливість приналежності до свого народу; висловлює судження про її історичну основу; коментує власне розуміння почуття патріотизму.</p> <p>НЛ-1 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Розуміння потреби формувати національну самосвідомість, плекати патріотичні почуття, мати громадянську позицію.</i></p>	<p style="text-align: center;">ІЗ СИВОЇ ДАВНИНИ</p> <p>Глибокий ліризм історичної пісні про козацьку долю «Ой мандрував молодий козак». «Ой там в степу при дорозі». «Та, ой, як крикнув же та козак Сірко».</p> <p>ТЛ: козацька пісня</p> <p>МК: Віктор Крижанівський «Козак Мамай» (образотворче мистецтво)</p>
2	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розповідає коротко про А. Кашенка; знає історичну</p>	<p>Адріан Кашенко. «Про гетьмана Івана Сулиму». (оповідання з часів скасування</p>

	<p>основу оповідань; переказує і коментує зміст; визначає тему та головну думку; характеризує образи оповідань; підтверджує власну думку цитатами з тексту; визначає улюбленого героя; аналізує роль художніх засобів, особливості мови.</p> <p>Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про значення історичної пам'яті для кожної людини, приналежності до свого народу, національної свідомості.</p> <p>НЛ–1, 2, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби виховання патріотичного почуття, формування національної свідомості.</i></p>	<p>Запорозької Січі)</p> <p>ТЛ: оповідання МК: Михайло Кривенко «Їхав козак на війноньку» (образотворче мистецтво)</p>
<p>2</p>	<p>Предметні компетентності Учень / учениця: розповідає коротко про М. Пригару; знає історичну основу оповідання; переказує і коментує зміст; визначає тему та головну думку; характеризує образи оповідання; підтверджує власну думку цитатами з тексту; визначає улюбленого героя; аналізує роль художніх засобів, особливості мови.</p> <p>Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про значення історичної пам'яті для кожної людини, вірності Батьківщині.</p> <p>НЛ–1, 2, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби виховання патріотичного почуття, формування національної свідомості.</i></p>	<p>Марія Пригара. «Козак Голота». «Про Хведора Безрідного»</p> <p>МК: Георгій Крушевський «Тривога» (образотворче мистецтво)</p>
<p>2</p>	<p>Предметні компетентності Учень / учениця: вдумливо й виразно читає оповідання; переказує його зміст; пояснює особливості історичного оповідання; аналізує поведінку героїв; визначає художні засоби (епітети, порівняння, персоніфікації).</p> <p>Ключові компетентності Учень / учениця: оцінює вчинки та поведінку персонажів та ситуації, в які потрапляють герої твору; висловлює власну думку щодо проблем щирості й нещирості, відданості і зради, байдужості і відповідальності.</p> <p>НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення</p>	<p>КОЗАЦЬКА СЛАВА</p> <p>І. Крип'якевич «Малі козаки». Боротьба українського козацтва із поневоловачами. Образ козаків – мужніх захисників рідного краю.</p> <p>МК: А. Орльонова «Битва під Берестечком». Картини Валентина Рекуненка (образотворче мистецтво)</p>

	<i>Усвідомлення значення для людини готовності брати на себе відповідальність за свої вчинки, відданості Батьківщині.</i>	
3	<p><u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає цікаві епізоди з життя письменника; знає зміст оповідання; виразно і вдумливо читає епізоди, що найбільше вражають; аналізує епічний твір; називає риси характеру славного козака Богданка, що вирізняють його з-поміж інших, коментує їх; аналізує роль художніх засобів у творі; знаходить портрет, пейзаж, діалоги; формулює головну думку оповідання.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює своє ставлення до літературних героїв; визначає причиново-наслідкові зв'язки між фактами і явищами; пропонує алгоритм дій.</p> <p>НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Осмислення ролі козацького побратимства у вирішальній ситуації; усвідомлення значення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших предків, потреби виховання й утвердження цих якостей у наш час.</i></p>	<p>А. Чайковський «Богданко». Героїчна боротьба українського козацтва із ворогами в історичному оповіданні.</p> <p>ТЛ: пригодницьке оповідання</p> <p>МК: М.В. Овечкіна «Козацька рада» (образотворче мистецтво).</p>
2	<p><u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає загальні відомості про життя і творчість письменника; переказує зміст уривків твору; визначає елементи сюжету в ньому; характеризує образи головних персонажів, їхню поведінку в складній ситуації.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про те, як виховувати в собі сміливість, хоробрість, кмітливість, відповідальність; як спрогнозувати можливі наслідки власних вчинків; дискутує про проблеми сміливості й шляхетності.</p> <p>НЛ–1, 2, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Потреба формування позитивного світогляду, доброзичливого ставлення до світу та людей, прагнення відкривати світ і себе в ньому, усвідомлення потреби самовдосконалення, самореалізації в житті кожної людини.</i></p>	<p>Анатолій Горовий «Доки шабля в руці». Химерна повість для дітей та дорослих про славне козацьке лицарство.</p> <p>Історія хлопчика Дмитрика, що пройшов крізь грізні випробування, не втративши мужності й гордості, та зумів стати справжнім лицарем.</p> <p>ТЛ: повість.</p>

1	<p><u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> називає імена митців, твори яких вивчали впродовж року; розповідає про ті, які найбільше сподобалися; пояснює та аргументує свою думку.</p> <p><u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; узагальнює інформацію; визначає необхідність додаткової інформації, шукає її в мережі Інтернет та інших джерелах.</p> <p>НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби висловлювати власну думку, захищати власну позицію.</i></p>	<p>Повторення та узагальнення. Бесіда про твори, що вивчалися й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.</p>
---	--	--

Орієнтовна тематика практичних занять (за вибором учителя)

1. Перегляд фільмів, мультфільмів про козаків.
2. Обговорення прочитаної книжки про козаків.
3. Відвідання музею.
4. Екскурсія місцями козацької слави.
5. Козацькі забави (естафети, ігри-розваги, інтелектуальні, рольові ігри).
6. Духовні цінності козацтва.
7. Приготування козацької страви (куліш, саламаха, тетеря, щерба, узвар).
8. Виготовлення макетів козацьких кораблів, зброї, житла.
9. Розмальовка та виготовлення зразків козацького одягу, створення ляльки-козачка, ляльки-козачки, конкурс малюнків на козацьку тематику на уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання.
10. Вивчення козацької молитви на уроках християнської етики.
11. Вивчення козацької пісні на уроках музики.
12. Конкурс на кращого читця віршів про козацтво.
13. Зустріч із кобзарем, лірником, бандуристом.
14. Вивчення козацьких танців (гопак, тропак) .
15. Заморочки з козацької бочки (розв'язування задач на козацьку тематику).
16. Виготовлення словничка чи фотоальбому козацьких термінів.
17. Збір легенд та розповідей про козаків на території свого краю.
18. Вивчення прислів'їв та приказок про козаків.
19. Випуск козацької стіннівки.
20. Козацькі клейноди та нагороди.
21. Інсценізація «Із козацької легенди».

Орієнтовна тематика занять із розвитку мовлення

(за вибором учителя)

1. Складіть розповідь (висловлення) на тему «Ми – нащадки славних козаків».
2. Складіть казку про неймовірні пригоди козака-характерника.
3. Усне малювання (створення козацького портрета).
4. Карпо Летючий — гідний потомок славних запорожців (за фантастичною казкою І. Нечуя-Левицького «Запорожці»).
5. Літературна вікторина «Черкащина – край козацький».
6. Об'єднайтеся в групи й підготуйте переказ, легенду чи оповідання на тему: «Шляхетність козака», «Мудрі козаки», «Козак – український лицар», «Відвага у бою – основна риса козака».
7. Твір-опис за картиною в художньому стилі.
8. Твір-роздум про вчинки людей на основі прочитаних творів.
9. Докладний переказ уривка твору, що найбільше сподобався, запам'ятався.
10. Складання простого плану-характеристики персонажа казки чи легенди.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЧИТАННЯ

5 клас

1. Легенди та перекази:

«Запорожці – із маленьких дітей», «Люди браві й чепурні», «Запорозька вдача», «Подвиги Семена Палія», «Де взялися запорожці», «Легенда про Кам'яного Козака», «Як козаки за дощем ходили», «Макітрина балка», «Превеликий характерник», «Як Сірко умирав».

2. О. Сенатович. «Малий віз».

3. А. Кащенко. Давнина України. Початок козаччини. («Оповідання про славне Військо Запорозьке Низове»)

4. І. Крип'якевич. Історичні оповідання.

5. Е. Заржицька. «Легенда про трьох братів».

6. П. Шкурат «Запорозькі підводні човни».

7. О. Паламарчук. Казка «Козацький рід».

6 клас

1. Легенди про козаків «Татарське зілля», «Про бідного Івана та про його сестру Олесю», «Подвиги Семена Палія», «Запорозька вдача».

2. Адріан Кащенко «З Дніпра на Дунай».

3. Андрій Чайковський «Козацька помста».

4. Юрій Мушкетик «Семен Палій».

5. Петро Ребро «Козацькі жарти».

